

ИНСТИТУТ ЗА ЈАВНО ЗДРАВЈЕ НА Р.С. МАКЕДОНИЈА

Годишен извештај за спроведените мерки и активности за одржување на резултатите постигнати со ерадикација на детска парализа, во Р. С. Македонија во 2024 година

Скопје, март 2025 година

СОДРЖИНА

ВОВЕД.....	3
СОСТОЈБА СО ДЕТСКА ПАРАЛИЗА ВО СВЕТОТ ЗА 2024 ГОДИНА	3
ИСТОРИЈАТ НА ДЕТСКА ПАРАЛИЗА ВО Р.С. МАКЕДОНИЈА	3
РЕГИСТРИРАНИ АФП СЛУЧАИ ВО 2024 ГОДИНА	4
СПРОВЕДЕНИ АКТИВНОСТИ.....	5
ПРЕПОРАКИ И ИДНИ АКТИВНОСТИ	6

ВОВЕД

Детска парализа (полиомиелит) е заболување најчесто предизвикано од полиовирус. Постојат две форми на полиовирус, див полиовирус (тип 1, 2 и 3) и вакцинален сој (cVDPV1, cVDPV2 и cVDPV3). Најчесто болеста поминува асимптоматски, но доколку вирусот го зафаќа централниот нервен систем може да предизвика трајна парализа. Кај 1 од 200 инфекции се појавува трајна парализа, а може да предизвика и смртен исход. Болеста се пренесува фекално или преку фарингеалните секрети.¹

Во почетокот на 20-от век детска парализа беше едена од најтешките заболувања во светот. Во 1988 година беше основана Светска иницијатива за ерадикација на детска парализа (Global Polio Eradication Initiative) што овозможи вакцинација на повеќе од 2,5 милјарди деца. Денес дивиот полиовирус циркулира само во 2 земји во светот, Авганистан и Пакистан.²

СОСТОЈБА СО ДЕТСКА ПАРАЛИЗА ВО СВЕТОТ ЗА 2024 ГОДИНА

Согласно податоците на СЗО, во 2024 година, во светот регистрирани се 99 случаи на полиомиелит кај кои е изолиран див полио вирус тип 1, Пакистан (n=74) и во Авганистан (n=25).

Во 2024 година, во однос на случаите на акутна флакцидна парализа поврзани со изолиран вакцинален сој, пријавени се 11 случаи на АФП предизвикани од cVDPV1 од: ДР Конго (10) и Мозамбик (1).

Пријавени се 288 случаи на АФП предизвикани од cVDPV2 од 18 земји: Алжир (1), Ангола (7), Бенин (1), Камерун (3), Чад (39), ДР Конго (15), Етиопија (42), Гвинеја (5), Индонезија (7), Либерија (1), Мали (1), Нигер (16), Нигерија (98), Палестина (1), Сенегал (1), Сомалија (3), Јужен Судан (10) и Јемен (37).

Пријавени се и 4 случаи на АФП предизвикан од cVDPV3 од Гвинеја.³

ИСТОРИЈАТ НА ДЕТСКА ПАРАЛИЗА ВО Р.С. МАКЕДОНИЈА

Во минатото детска парализа претставуваше голем предизвик за здравството парализирајќи по илјада деца годишно.

Во Р.С. Македонија, податоци за случаи на детска парализа постојат од 1929 година. Оттогаш до денес, најголем број на случаи се регистрирани во 1960 година (n=150), а последниот случај е регистриран во 1987 година. Ваксината против детска парализа е воведена во 1961 година.

Во јуни 2002 година, Р.С. Македонија од СЗО доби сертификат за земја ослободена од детска парализа.

Со цел рано откривање на сомнителни случаи на детска парализа во државата, како и во цел свет е воспоставен систем на надзор над АФП (акутна флакцидна парализа) од 1997 година.

¹ <https://www.cdc.gov/polio/index.html>

² <https://polioeradication.org/about-polio/history-of-polio>

³ <https://polioeradication.org/polio-today/polio-now/wild-poliovirus-list/>

РЕГИСТРИРАНИ АФП СЛУЧАИ ВО 2024 ГОДИНА

Во текот на 2024 година, пријавен е еден АФП случај од страна на Универзитетската Клиника за детски болести – Скопје, оддел за неврологија.

Случајот на АФП е пријавен на 03.06.2024 година. По пријавата, истиот ден е направен епидемиолошки увид од страна на стручни лица од ИЈЗ. При увидот на Клиниката е констатирано дека се работи за дете родено на 04.11.2010 година, од с. Рогле, Тетово. Детето е хоспитализирано на Клиниката за детски болести на 31.05.2024 год. со Дг: Моноплегија на долен екстремитет - парализа на долен екстремитет. Детето е уредно вакцинирано согласно Календарот за имунизација, има примено 5 дози орална полио вакцина - ОПВ (три дози примарната вакцинација и две дози на ревакцинација). Последна ОПВ доза е примена на 28.12.2017 година. При увидот е пополнет Формулар за испитување на случај на АФП.

По извршениот увид, веднаш е известен ЦЈЗ Тетово за пријавениот случај, при тоа беше препорачана проверка на вакциналниот стаус на заболеното дете и на неговите блиски контакти. Од петочленото семејство, 2 родители и 3 деца, е проверен вакциналниот статус на другите две машки деца, на возраст од 13г. и 8г. кои биле уредно вакцинирани согласно возраста. При увидот и контролата на опфатот со ОПВ/ИПВ вакцина на подрачјето каде што е регистрирано заболувањето пронајдени се 6 пропуштени деца за втора ревакцина со компонента на полио и за истите е дадена препорака да се вакцинираат.

ИЈЗ во соработка со ЦЈЗ Тетово подготви информација за пријавениот АФП случај. Во информацијата се приложени податоци за направениот увид во семејството на заболеното дете и проценка на ризик како и од увидот во вакциналниот пункт за имунизација на предучилишни и училишни деца во с. Групчин, каде што е вакциниран АФП случајот.

Од случајот беа земени два примерока на фецес, како и по еден примерок на фецес од неговите контакти, а од страна на Вирусолошката лабораторија при ИЈЗ беа испратени во Референтната ентеровирусна лабораторијата на СЗО во Софија. На 25.06.2024 година се пристигнати негативни резултати за изолација на полио и ентеровируси во испитуваните примероци.

По изминати 60 дена од појавата на парализа кај случајот, на 15.07.2024 година, од невролошкото одделение при Клиниката за детски болести во Скопје беше извршен контролен преглед, и е констатирано постоење на резидуална слабост на долните екстремитети. Препорачана е витамино и физикална терапија.

Во август, изготвена е дефинитивната класификација на АФП случајот во 2024 година како “отфрлен случај” на АФП со Дг: *Polyradiculoneuritis – Sy. Gullain-Barre*. Со оваа дијагноза е пополнет формулар за дефинитивна класификација на случај на АФП и испратен до Министерството за здравство на РСМ.

СПРОВЕДЕНИ АКТИВНОСТИ

Согласно Националната програма за јавно здравје за 2024 година (Службен весник бр.18/2024), Одделот за епидемиологија на заразни болести спроведува мерки и активности со цел да се одржи “статусот земја ослободена од полио“ со кој Р.С. Македонија се стекна во 2002 година, со сертификарање од страна на СЗО. Мерките и активностите се во насока на спроведување активен надзор над АФП и навремен одговор при пријава на АФП случај и се во согласност со препораките на СЗО за глобална ерадикација на детската парализа.

Во текот на 2024 година, Одделението за надзор на имунизацијата и вакцино-превентабилните заболувања ги спроведуваше следните активности:

- По добиен податок за АФП случај од страна на Детска клиника, спроведен е увид и постојана комуникација со одговорното ЦЈЗ за теренски увиди со цел контрола и превенција на појава на други АФП случаи. Подготвена е информација и следена е состојбата на случајот до поставување на финална класификација.
- Пристигнати се и обработени вкупно 676 неделни извештаи за активен надзор на АФП, добиени од Центрите за јавно здравје и нивните подрачни единици и Клиниката за детски болести во Скопје.
- По обработката на неделните извештаи, подготвени се и пополнети 52 Формулари за неделно пријавување на случаи на акутна флакцидна парализа за 2024 година. Врз основ на добиените податоци, изработени се месечни и квартални извештаи. Неделните формулари, месечните и кварталните извештаи се испратени до Министерството за здравство.
- Податоците од АФП надзорот редовно се внесуваат и ажурираат во Информативниот систем за имунизација на СЗО (WHO Immunization Information System – WIISE).
- Во текот на 2024 година, изработен е Годишен извештај за спроведените мерки и активности за одржување на резултатите постигнати со ерадикација на детска парализа во Р.С. Македонија за 2023 година.

ПРЕПОРАКИ И ИДНИ АКТИВНОСТИ

Во текот на КОВИД-19 пандемијата, сите сегменти во здравствениот систем беа засегнати, вклучително и системот за надзор над заразните болести, што резултираше со намалување на бројот на пријавени заразни болести. Иако функционирањето на системот за надзор постепено се враќа во нормала (во 2022 година не е пријавен ниту еден АФП случај, а во 2023 година се пријавени 2 АФП случаи), сеуште не е достигнато нивото на минимален стандард за АФП надзор. Во текот на 2024 година, е пријавен само еден случај на АФП. Исто така намален е бројот на испратени неделни извештаи од страна на ЦЈЗ на 676 извештаи (во 2023 година се испратени 725 неделни извештаи). Со цел да се засили надзорот над АФП случаите кон одржување на статусот на земјата за „ослободена од полио“, Одделението за надзор на имунизацијата и вакцино-превентивните заболувања ги дава следните препораки:

- За одржување на статусот „земја ослободена од полио“ потребно е минимално ниво на стандарден АФП надзор, а тоа е откривање на најмалку еден АФП случај на годишно ниво на 100.000 население на возраст помала од 15 години. За да го постигнеме овој индикатор, во нашата земја треба да бидат пријавени и истражени најмалку 3 АФП случаи годишно.
- Континуираната едукација на здравствениот кадар од ИЈЗ/ЦЈЗ и здравствениот кадар воопшто, во однос на превенцијата и контрола на заразните болести, како и во однос на современите достигнувања и препораките на референтни институции (СЗО, ECDC и др.).
- Одржување на поврени состаноци, обуки и освежување на знаењата на здравствените работници посебно од педијатриските невролошки оддели, но и од адултните за потребата од надзорот над акутна флекциона парализа во РСМ особено сега кога се соочуваме со намалување на опфатот со сите вакцини од рутинскиот Календарот за имунизација, вклучително и полио вакцината.
Епидемиолошките служби при ЦЈЗ/ПЕ, во соработка со ИЈЗ треба на терен да ги спроведуваат овие обуки.
- Посебно значајно е навремено да се обнови и зајакне кадровската структура во епидемиолошките служби, превентивните тимови во Здравствените домови, но и во одделенијата кои учествуваат директно во надзорот со цел да се обезбеди континуитет во рутинската работа, но воедно и да се спречат последици кои може да произлезат поради недостаток на едуциран здравствен персонал на сите нивоа (централно, регионално, локално ниво).
- Достигнување на 95% на примо-вакцинација со три дози на IPV вклучени во поливалентните вакцини. Покриеноста со вакцинација да се следи редовно на национално и на регионално/локално ниво.
- Редовна контрола и пребарување на пропуштени деца за вакцинација против детска парализа во пунктовите за вакцинација и повикување за вакцинација до комплетирање на дозите согласно Календарот за имунизација.

- Посебно внимание да се посвети на следењето на вакциналниот статус на високоризични групи на население, како што се „номадското“ ромско население, мигранти и бегалци (посебно од земји каде детската парализа е сеуште ендемска, но и од останатите каде се регистрираат заболени лица).
- Спроведување кампања за подигање на свеста за придобивките од вакцините и сериозноста на ризиците од намалување на опфатот со вакцинација. Сè додека има невакцинирани или недоволно вакцинирани групи на население во европските земји и додека полиомиелитисот не е искорен на глобално ниво, ризикот од повторно воведување на вирусот во Европа останува. Босна и Херцеговина, Романија и Украина и понатаму се изложени на висок ризик од одржлива епидемија на детска парализа по импортирање на див полиовирус или појава на циркулирачки полиовирус добиен од вакцина (сVDPV), воглавно заради слабиот имунитет кај популацијата, според извештајот на Европската регионална комисија за сертификација за искоренување на полиомиелитис (RCC).
- Ажурирање на Планот за подготвеност при појава на АФП случај сомнителен на полио согласно најновите препораки на СЗО.
- Подготовка на план за одговор при појава на епидемија на детска парализа.
- Воспоставување на надзор на отпадни води за откривање на циркулирање на потенцијални полиовируси во околината.

Одделот за епидемиологија на заразни болести постојано ги следи најновите информации и препораки достапни од СЗО и ECDC во врска со појавата на полиомиелитис во светот и редовно ги известува релевантните институции во државата.

Оддел за епидемиологија на заразни болести
Одделение за надзор на имунизацијата и вакцино-превентабилни заболувања